

«BALMIS COM A CIENTÍFIC I EXPEDICIONARI ERA INCREÏBLE»

L' ESCRITORA GALLEGA MARÍA SOLAR REIVINDICA LA FIGURA DEL DOCTOR ALACANTÍ AMB LA SEUA ÚLTIMA NOVEL·LA 'L'EXPEDICIÓ DEL DOCTOR BALMIS'

TEXT DE MARINA MARCOS FOTOS DE MANUEL LORENZO

L' any 1980 l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va declarar el planeta zona lliure de verola, sent esta l'única

malaltia erradicada al món per una vacuna. Una fita al món de la medicina que va començar quan el científic britànic Edward Jenner va desenvolupar esta vacuna i

que va culminar l'any 1803 el doctor alacantí Javier Balmis, al costat de 22 xiquets, el cirurgià català José Salvany i la infermera gallega Isabel Zendal, en embarcar a la

primera expedició sanitària de la història per implantar el seu mètode de vacunació a les Amèriques. Per això, l'escriptora i periodista gallega María Solar ha volgut reivindicar la figura d'estos personatges històrics en la seua última novel·la *L'expedició del doctor Balmis*: «Volia, a part de recuperar este fet, fer-ho des dels personatges: conèixer com era la vida d'estos xiquets, com era l'època, el desafiament que suposava per Balmis i per a l'expedició

anar a Amèrica. Saber com es va gestar tot».

La verola va ser la malaltia infecciosa que va matar a més gent en la història de la humanitat. «Ni la grip del 18 ni la pesta ni l'èbola ni la sida, res ha matat a tanta gent. Era terrorífica i tots estaven espantats, ja que el 30% dels infectats moria i els que sobreviuen quedaven cecs, sense dents, i marcats per a tota la vida». A causa del brot que va haver-hi als territoris americans van sol·licitar ajuda al rei Carles IV perquè

«Ara estem vivint un moviment antivacunes i crec que este llibre també servir perquè la gent sàpiga com era la verola i com eren abans les coses. Per posar un exemple en 1980 van morir 2,6 milions de persones per xarampió, i en 2015 234.000. La diferència de xifres es diu 'vacuna', que ha aconseguit protegir-nos de moltes malalties però per a açò hem d'estar tots vacunats. Balmis va establir per primera vegada un mètode de medicina preventiva, que és el que tenim hui dia. Va tenir molt mèrit perquè va poder instal·lar-ho bé i abans entendre tot això era molt més complicat». Després d'haver-se documentat tant sobre el doctor alacantí com ho definiria? «La gent amb els personatges històrics és molt de crear sants o dimonis però Balmis tenia tota l'escala de grises. Una persona que a mi em resulta fascinant per com era capaç de gestionar una cosa tan immensa, de portar-ho tot ell personalment i de preveure què podia passar. És innegable que com a mèdic era excel·lent però després és cert que tenia molt mal caràcter. Va discutir amb mig món pel seu treball però al mateix temps era un home que la seua família la tenia abandonada, fins i tot la seua dona va haver de demanar ajuda al rei perquè li passés diners per mantenir al seu fill. Aleshores era una persona que va salvar al món però a la seua gent no. Com a científic i expedicionari era increïble però com a persona tenia les seues parts fosques», respon encantada l'escriptora.

POC RECONEGUDA

I per què si gràcies a tres espanyols la verola està erradicada al món, això és una cosa que no es coneix molt? «Amb esta novel·la he estat a Madrid, Catalunya i per tota Galícia. Els gallecs tenim als xiquets i a Isabel Zendal –que l'OMS la reconeix com la primera infermera en missió internacional i el Premi Nacional d'Infermeria de Mèxic porta el seu nom– però és cert que en general no els coneixem. No puc comprendre per què. Crec que som poc donats a reconèixer els èxits, menys si són científics i encara menys si són de dones. A Isabel li va tocar tot. Però, sens dubte, encara que para tots han d'existir carrers, places i estàtues amb els seus noms, l'important és la memòria viva. I això solament es pot aconseguir amb els llibres, quan s'estudia als col·legis i quan t'ho expliquen i es transmet».

L'escriptora i periodista gallega María Solar posa per a ARTS a Alacant. M.L.

EL LLIBRE DE LA TAMBÉ PERIODISTA NARRA LES AVENTURES DE LA PRIMERA EXPEDICIÓ SANITÀRIA DE LA HISTÒRIA QUE VA ERRADICAR LA VEROLA A TOT EL MÓN

Una divulgació que Solar, conscient que no tot el món llegix llibres científics o històrics, ha plasmat en una novel·la de ficció històrica especialment dirigida al públic juvenil, però no és l'únic. «Està passant una cosa molt curiosa amb *L'expedició del doctor Balmis*: ho està llegint tothom. La càrrega dramàtica està posada als personatges de ficció –per no alterar res– així que atrau no

solament pel que explica sinó que també poden dir 'si és que això va ser cert'. L'enganx és molt major i part del que té de bo este llibre és això. A més, estem fent algunes xarrades a teatres amb gent del Consell Superior de Recerques Científiques, amb biòlegs, barrejant literatura amb ciència i el resultat és fantàstic. Ara hi ha uns moviments de la tercera cultura per tornar a integrar les ciències amb les lletres i que no estiguen tan separades com ara. A mi em sembla una cosa molt intel·ligent perquè jo sóc part d'esta mescla. Vaig estudiar Periodisme i Biologia i al final escriure sobre això és una cosa que em surt natural. Hem de caminar cap a això», reivindica Solar.

TRENCAR BARRERES

L'escriptora està, sens dubte, trencant unes barreres on els seus llibres infantils i juvenils estan arribant al públic adult. «Molta gent si veu una cosa on posa 'juvenil' pensa que ja no és per a ells però no és cert. Esta literatura té un handicap que, per exemple, no té el cinema. Quan la gent va a veure una pel·lícula de dibuixos animats no arriben avergonyits a casa dient 'he vist una pel·lícula per a tots els públics', perquè no passa res. Però amb un llibre sembla que estigues llegint una cosa que no et correspon per edat. Crec que cal trencar les fronteres que de vegades solament són per saber des de quina edat es pot començar a

llegir el llibre. El més important sempre és la història». Per això, Solar postula que el que explica a la novel·la no està «endolcint»: «La malaltia era dura, els hospicis també i en general tota l'època l'era. Als adolescents no pots moderar-los la realitat, el món és com és i abans era com era i si no els dius les coses com són estaries anant contra ells. La capacitat que tenen d'assimilar-ho és total perquè el llibre és molt dur en les condicions de vida però, no obstant això, els seus protagonistes són com ells: amb il·lusions, pors i fantasies».

Esta, sens dubte, «atípica» professional de les lletres gallegues, diplomada en Magisteri i llicenciada en Periodisme i Biologia, ha aconseguit que els seus llibres no solament arriben a traduir-se al castellà i al valencià sinó al portugués, polonès i pròximament al xinès i al filipí. «Escriure en gallec és una decisió personal. És un idioma que tenim en un petit lloc del món, que ho parla poca gent i que hem de protegir-ho, però això no vol dir que no siga una cosa universal. Tot això t'acosta molt als llocs d'Espanya on hi ha altres idiomes com a la Comunitat Valenciana. Ens entenem molt bé, m'encanta venir per ací, i a més, ara ja tenim en comú a Balmis», conclou orgullosa Solar.